

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A**

686

VITENDO VYA KUJIFUNZA KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2019

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
3. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.



SEHEMU A (Alama 40)

1. Mbinu nne za kumsaidia mtoto kujenga msamiati mkubwa wa Kiswahili

- (i) Kutumia picha na vielelezo: Mwalimu anaweza kutumia picha za wanyama, miti au vyombo. Mtoto akiona picha ya kuku ataunganisha neno na kitu, hivyo msamiati unaongezeka.
- (ii) Kusoma hadithi na vitabu vya picha: Kusoma humsaidia mtoto kukutana na maneno mapya. Hata kama hajui maana, mjadala baada ya kusoma humjengea ufahamu.
- (iii) Mazungumzo ya kila siku: Kuwahimiza watoto kutumia Kiswahili wanapocheza au kuzungumza na wenzao. Hii hujenga utumiaji wa maneno kwa uhalisia.
- (iv) Michezo ya maneno: Michezo kama “taja neno linaloanza na herufi A” humjenga mtoto kumiliki maneno mapya kupitia burudani.

2. Faida nne za kutumia filamu fupi au video

- (i) Kuvutia usikivu: Video huburudisha na kumfanya mtoto asikie hamu ya kujifunza.
- (ii) Kuonyesha muktadha: Maneno huonyeshwa katika matendo, mfano mtoto akiona video ya sokoni atajifunza msamiati wa biashara.
- (iii) Kujenga kumbukumbu: Picha zinazotembea huacha kumbukumbu ya kudumu kuliko kusoma maandiko pekee.
- (iv) Kuchochea mjadala: Baada ya filamu, watoto wanaweza kujadili walichokiona kwa Kiswahili.

3. Hatua nne za kumfundisha mtoto kutambua maneno marefu na mafupi

- (i) Kuchagua maneno: Mwalimu aandike maneno mafupi kama “mto” na marefu kama “mchungaji”.
- (ii) Kutamka pamoja: Mtoto anatamka akihesabu idadi ya silabi.
- (iii) Kulinganisha: Anaelekezwa kuona tofauti ya urefu wa maneno.
- (iv) Kutumia michezo: Kwa mfano, watoto wanapewa kadi zenye maneno na wanapanga kulingana na urefu wake.

4. Mbinu nne za kumsaidia mtoto kutafsiri methali kwa mfano wa maisha

- (i) Kutoa mifano halisi: Methali “Haraka haraka haina baraka” inaelezewa kwa mfano wa mwanafunzi anayekimbilia kufanya kazi bila ukamilifu.
- (ii) Majadiliano: Mwalimu huuliza wanafunzi maana yao ya methali na kuilinganisha na uzoefu.
- (iii) Michezo ya kuigiza: Watoto waigize tukio linaloonyesha methali fulani.
- (iv) Kutumia hadithi: Methali huwekwa ndani ya hadithi ili mwanafunzi aone matumizi yake.

5. Faida nne za kutumia nyimbo za watoto

- (i) Kuboresha kumbukumbu: Nyimbo hurudiwa mara nyingi hivyo maneno hukaa kichwani.

- (ii) Kujenga stadi ya matamshi: Kupitia kurudia maneno kwa uimbaji, mtoto anajifunza kutamka vizuri.
- (iii) Kukuza furaha na motisha: Nyimbo humfanya mtoto aone kujifunza si kazi ngumu.
- (iv) Kufundisha maadili: Nyimbo nyingi hubeba mafundisho ya kijamii.

6. Mbinu nne za kumfundisha mtoto kueleza matukio kwa timeline

- (i) Kutumia picha za mlolongo: Mfano picha za mtoto akipanda mti hadi mti kukua.
- (ii) Kumwuliza maswali ya mfuatano: “Nini kilianza? Nini kilifuata?”
- (iii) Kuandika sentensi rahisi kulingana na mpangilio: Mtoto aandike “Nilipanda mbegu. Ilimea. Ilikua.”
- (iv) Michezo ya kupanga kadi: Kadi huandikwa matukio kisha mtoto anapanga kwa mlolongo.

7. Faida nne za kutumia flashcards

- (i) Hurahisisha utambulisho wa maneno: Mtoto anapoyaona mara kwa mara anakumbuka haraka.
- (ii) Huchochea ushiriki wa kikundi: Flashcards zinaweza kutumika kwa makundi kucheza michezo.
- (iii) Kuongeza kasi ya kujibu: Mtoto hujifunza kutoa majibu ya haraka.
- (iv) Kuboresha kumbukumbu ya kuona: Maneno na picha huacha taswira akilini mwa mtoto.

8. Hatua nne za kumfundisha mtoto kuandika hadithi fupi kutoka kwa picha

- (i) Kuchagua picha: Mwalimu alete picha za mfululizo wa tukio.
- (ii) Majadiliano: Mtoto aeleeze anaona nini kwenye picha.
- (iii) Kuandika sentensi: Mtoto aandike sentensi zinazohusiana na picha.
- (iv) Kukamilisha hadithi: Sentensi huunganishwa ili kutengeneza hadithi fupi yenye mwanzo, kati na mwisho.

9. Njia nne za kumsaidia mtoto kuelewa alama za kisarufi

- (i) Kutumia sentensi mfano: “Ninaenda sokoni, lakini sina pesa.”
- (ii) Michezo ya maneno: Mtoto akamilishe sentensi kwa kutumia “ama” au “au”.
- (iii) Majadiliano ya maana: Mwalimu aeleeze tofauti kati ya maneno hayo.
- (iv) Kuandika sentensi: Watoto waandike sentensi wakitumia alama hizo.

10. Mbinu nne za kumfundisha mtoto kuandika maneno mapya kwa kutumia mizizi

- (i) Kutambua mzizi: Mwalimu aandike mzizi “panda”.
- (ii) Kuongeza viambishi: Mtoto aunde maneno kama “mpanda”, “upandaji”.
- (iii) Majadiliano ya maana: Aeleeze tofauti za maana kulingana na viambishi.
- (iv) Mazoezi ya kuandika: Watoto waandike maneno mapya kwa kutumia mizizi tofauti.

SEHEMU B (Alama 30)

11. Changamoto tano za kujifunza usomaji wa maneno mapya

- (i) Upungufu wa msamiati: Mtoto akikosa neno halifahamu hata akisoma.
- (ii) Changamoto ya matamshi: Baadhi ya maneno huandikwa tofauti na yanavyotamkwa.
- (iii) Kutoelewa maana: Kusoma bila kuelewa humvunja moyo.
- (iv) Shida ya kumbukumbu: Watoto wengine husahau maneno mapya haraka.
- (v) Hali ya kisaikolojia: Hofu au aibu huathiri ujasiri wa mtoto kusoma hadharani.

12. Faida tano za kufundisha kutumia maneno ya kisarufi

- (i) Kujenga sentensi sahihi: Maneno kama “na” na “au” huunganisha vizuri sentensi.
- (ii) Kuongeza ufasaha: Mtoto huzungumza kwa mpangilio.
- (iii) Kupanua mawazo: Anajua kutumia maneno kubadilisha maana ya sentensi.
- (iv) Kujenga mawasiliano bora: Lugha inakuwa rahisi kueleweka.
- (v) Kufundisha mantiki: Mtoto hutambua tofauti ya kuchagua “ama” na “lakini”.

13. Hatua tano za kufundisha mtoto kuandika sentensi fupi kutoka hadithi

- (i) Kusoma hadithi kwa pamoja.
- (ii) Kuwasaidia watoto kuchagua tukio dogo kwenye hadithi.
- (iii) Kuandika mfano wa sentensi ubao.
- (iv) Watoto waandike sentensi zao.
- (v) Kusoma na kurekebisha sentensi kwa pamoja.

SEHEMU C (Alama 30)

14. Hatua tano za kufundisha mtoto kuandika herufi “o”

- (i) Kuonyesha mfano wa herufi “o”.
- (ii) Kuchora angani au kwenye hewa.
- (iii) Kuandika kwa mchanga au udongo.
- (iv) Kuandika kwenye karatasi kwa kufuata mistari.
- (v) Mazoezi ya kurudia hadi apate umbo sahihi.

15. Faida tano za kutumia mbinu ya onesho

- (i) Kuweka wazi hatua za kujifunza: Mtoto anaona kinachofanyika.
- (ii) Kuweka kumbukumbu ya kuona: Mwanafunzi anakumbuka kilichoonyeshwa.
- (iii) Kuchochea ushiriki: Baada ya kuona, mtoto hujaribu mwenyewe.

- (iv) Kufafanua dhana tata: Onesho hufanya jambo gumu lionekane rahisi.
- (v) Kupunguza muda wa kuelewa: Uelewa hupatikana haraka.

16. Hatua tano za kumfundisha mtoto kutamka maneno yenye silabi nne

- (i) Kuchagua maneno rahisi kama “ma-ka-ta-ba”.
- (ii) Kuyagawanya kwa silabi na kutamka polepole.
- (iii) Mtoto kurudia mara nyingi kwa mwongozo.
- (iv) Michezo ya sauti: Watoto kushindana kutamka sahihi.
- (v) Kuunganisha silabi taratibu hadi neno litamkwe kwa ufasaha.